

Käthe Kollwitz
1906

DE ONVERGANKELIJKE KUNST VAN KÄTHE KOLLWITZ

RON MANHEIM

Honderd jaar geleden: Käthe Kollwitz in Nederland

Precies honderd jaar geleden – van 10 juni tot 4 juli 1916 – werd het werk van Käthe Kollwitz voor het eerst in een Nederlands museum gepresenteerd. Deze première vond plaats in het Stedelijk Museum in Amsterdam.¹ De organisatie en waarschijnlijk ook het initiatief lag in handen van de vereniging *Kunst aan het Volk*. Deze vereniging, opgericht in 1903 door onder anderen de befaamde architect Hendrik Petrus Berlage, de later invloedrijke Amsterdamse wethouder Floor Wibaut en de kunstenaar Marie de Roode-Heijermans, bracht sociaaldemocratisch ingestelde kunstenaars, intellectuelen en hoger opgeleide burgers bijeen die ervan overtuigd waren dat het 'volk' – waar zij zelf over het algemeen niet toe behoorden – door het aanschouwen van goede kunst tot een zinvollere levenswijze zouden kunnen worden 'verheven'. Ongetwijfeld was hun oog juist op het werk van Käthe Kollwitz gevallen, omdat het binnen de kringen van algemeen cultureel geïnteresseerden bekendheid had gekregen vanwege de aandacht die erin werd geschonken aan het leven van de 'lagere standen'. Kollwitz was destijds zeker nog niet wereldberoemd, maar in de Nederlandstalige pers kwam haar naam al meer dan een decennium lang voor als een van de belangrijke eigentijdse Duitse kunstenaars.²

De allervroegste Nederlandstalige vermelding van de naam Käthe Kollwitz – abusievelijk geschreven als Kao Kollwitz – is te vinden in de *Sumatra Post* van 23

juni 1901, verschenen in Medan, in het toenmalige Nederlands-Indië. Nieuws was destijds nog niet zo snel verouderd als tegenwoordig en het was dan ook blijkbaar nog steeds de moeite waard te vermelden, dat Käthe Kollwitz op de jaarlijks plaatsvindende *Große Berliner Kunstausstellung* van 1898 een prijs was toegekend voor haar cyclus *De opstand van de wevers*, die haar echter door persoonlijke interventie van de keizer was onthouden.

Waarschijnlijk waren pas in 1912 voor het eerst werken van Käthe Kollwitz in Nederland te zien geweest op verschillende groepstentoonstellingen. Een recensent van het *Algemeen Dagblad* schreef op 12 juli van dat jaar naar aanleiding van een galerie-tentoonstelling in Amsterdam: "Van Käthe Kollwitz met haar sterke etsen zien we hier ook meer [...]."³ Van enige bekendheid moet toen dus al sprake zijn geweest, maar de eerste echte beschrijving van haar werk verscheen pas op 30 december 1915 in de *Nieuwe Rotterdamse Courant*, ter gelegenheid van een tentoonstelling bij kunsthandel J.H. de Bois in Haarlem.⁴

De anonieme recensent was blijkbaar bijzonder onder de indruk. Over de cyclus *De opstand van de wevers* [10-15] schreef hij: "[...] voorbeelden van technisch meesterschap niet alleen doch van een gevoelsindringing die onversaagd blijft bij de meest rauwe, meest erbarmelijke ellende." Al bij deze allereerste uitgebreide beschouwing in de Nederlandse taal werd de aandacht gevestigd op de kwaliteiten die in de stroom van vele verhandelingen steeds maar weer werden geroemd: het grote invoelingsvermogen van de kun-